

דרכי אליעזר מחייב אותו הטאת, ורבי יהושע פוטר אותו.

ומוכח מהברייתא הזו, כי רבי מאיר סובר שאם כעת אין לפניו מצוה הדוחה את השבת — אינו נחשב טועה בדבר מצוה.

ואם כן, כיצד אמרנו שלפי רבי מאיר אם שוחט זבחים לשם אימורי ציבור, פטור, ואפילו אם כבר הקריב את אימורי הציבור?!

ומתצינן: **ותסברא**, וכי סבור אתה שיתכן לומר כמו שהעמדנו את דברי רבי מאיר, שמודה רבי יהושע שאם היו לו שני תינוקות למול, אחד של ערב שבת ואחד של שבת, וקדם ומל את של שבת תחילה, ולאחריו מל את של ערב שבת, שהוא חייב משום שאז לא הוי טועה בדבר משנה.

והרי דבר זה לא יתכן! כי:

מה התב, במה שהעמדנו את המחלוקת בין רבי אליעזר ורבי יהושע, שהיו לו שני תינוקות, אחד בשבת ואחד לשבת, ושכח ומל רק את שלאחר השבת **דלא עביד מצוה**, שהרי לא הגיע זמנו להימול, ובכל זאת **פטר** אותו **רבי יהושע** מדין טועה בדבר מצוה.

היבא דקא עביד מצוה, במי שהיו לו שני תינוקות אחד מערב שבת ואחד בשבת, ומל את שניהם בשבת, שקיים מצות מילה בשניהם, וכי יתכן שבכך מחייב אותו רבי יהושע?!

אלא, **אמרי דבי רבי ינאי** כדי ליישב את הקושיה מהברייתא:

רישא של הברייתא מדובר בה כגון שקדם ומל את התינוק של שבת בערב שבת, ועדיין הוא עומד בטעותו בשבת, וסבור שהתינוק השני שנשאר למולו הוא התינוק שמצותו להימול בשבת.

ולכן לדברי הכל הוא חייב, למרות שהוא טרוד בו [לפי מחשבתו שזה הוא התינוק שמצוה למולו בשבת], משום שהוא תינוק יחיד, **שלא ניתנה שבת לדחות אצלו**.

עב-ב

אבל **סיפא** איירי שלא מל אף אחד מהם בערב שבת, ונמצא כי **נתנה שבת לדחות אצלו**.

ולכן, גם אם מל את התינוק שלאחר השבת בשבת, שלא עשה מצוה, בכל זאת הרי הוא פטור לרבי מאיר, מדין טועה בדבר מצוה [ואפילו לא עשה מצוה!]

וגם **הבא**, בשוחט לשם אימורי ציבור, הרי **נתנה שבת לדחות אצל קרבן ציבור!**

שהוא הדין לשוחט לשם אימורי ציבור, הואיל וניתנה השבת להדחות אצל אימורי ציבור, הרי אפילו אם כבר נשחטו אימורי הציבור בשבת, וטעה ושחט את הזבח לשם אימורי ציבור, הרי הוא פטור. לפי שהיה טרוד בדבר מצוה, למרות שלא עשה מצוה.

“ועל ידי שטרוד בזבח זה בימים שעברו, ויודע שזבח זה עומד ליקרב, נבהל, ושכח שכבר נשחטו אימורי ציבור, ושחטן לשמן” [לשון רש"י].

אמר ליה רב אשי לרב כהנא: כיון שאפילו אם לא קיים מצוה פטור כיון שניתנה שבת להדחות.

רבי מאיר אפילו את השוחט עגל של זבחי שלמים, ששחטו לשום הפסח.

והחידוש הוא שאפילו בעגל, שהכל יודעים שאין הוא ראוי לקרבן פסח, מיקרי טועה בדבר מצוה.

אמר ליה רבי זירא לרב ביבי: והאמר רבי יוחנן: מודה היה רבי מאיר בבעלי מומין שאין הוא נחשב טועה בדבר מצוה, שהכל יודעים שאין בעלי מומין קרבים, ואין מחשבת הקרבתם טורדת אותו. והוא הדין בעגל, שהכל יודעים שאינו עומד להקרב לקרבן פסח.

אמר ליה: בבעלי מומין, שאינם ראויים כלל להקרבה, לא טריד בהו.

והאי, עגל של זבחי שלמים, טריד ביה, שמחשבת הקרבתו טורדת את לבו מאז שהופרש לקרבן ולכן הוא חשוב כטועה בדבר מצוה.

בעא מיניה רבא מרב נחמן:

השוחט חולין בשבת לשום פסח — מאי לי אמר רבי מאיר? מה אומר על כך רבי מאיר? האם גם אותו הוא פוטר מדין טועה בדבר מצוה?

אמר ליה רב נחמן: פוטר היה רבי מאיר אפילו שוחט בשבת חולין לשם פסח.

ותמה רבא: והאמר רבי יוחנן: מודה היה רבי מאיר בבעלי מומין, שאינם בני קרבן, שאין הוא נחשב טועה בהם בדבר מצוה, והוא הדין בחולין שאינם בני קרבן לפני שהוקדשו.

אם כן, הכא נמי, ברישא, כשמל את של שבת בערב שבת, הרי נתנה שבת לדחות אצל תינוקות דעלמא, ומכח זה יש לנו לפוטרו כדין טרוד במצוה.

אמר ליה רב כהנא: לגבי דהאי גברא, כלפי אדם זה, שלא היה טרוד בתינוקות דעלמא, מיהת, בכל אופן, הרי לא איתיהיב, לא ניתנה השבת להדחות. ולכן אי אפשר לפוטרו מדין טועה בדבר מצוה.

שנינו במשנה: ושאר כל הזבחים ששחטן לשום פסח, אם אינן ראויין להקרב כקרבן פסח, חייב.

ואם ראויין — רבי אליעזר מחייב הטאת, ורבי יהושע פוטר.

ומבארת הגמרא: מאן מיהו התנא דשני ליה, שמחלק בין ראויין לשאינן ראויין — רבי שמעון הוא.

דתניא: אחד השוחט את הזבחים הראויין לקרבן פסח, ואחד השוחט את שאינן ראויין — פטור. "הואיל וטרוד במחשבת לבו מאז הופרשו, ויודע שעליו להקריבם, טועה ושוחטן לשם פסח" [רש"י].

וכן השוחט לשם אימורי ציבור — פטור, דברי רבי מאיר.

אמר רבי שמעון: לא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע על שאינן ראויין שחייב, הואיל ובהם הוא אינו טועה.

על מה נחלקו, על הראויין לפסח. שרבי אליעזר מחייב הטאת, ורבי יהושע פוטר.

אמר רב ביבי אמר רבי אלעזר: פוטר היה

והשיב לו רב נחמן: בעלי מומין לא מיחלפי. אין אדם מחליפם בתמימים, ואין הוא טועה בהם להקריבם, ואם עשה כן אינו נחשב טועה בדבר מצוה.

אבל הני, חולין ששחטם לשם פסח, מיחלפי בקדשים, והוא יכול לטעות בהם, ולכן הוי טועה בדבר מצוה, ופטור.

אמר ליה רבא: וכי טעמא דרבי מאיר הפוטר או מחייב הוא משום איחלופי ולא איחלופי?

והאמר רב ביבי אמר רבי אלעזר: פוטר היה רבי מאיר אפילו עגל של זבחי שלמים ששחטו לשום הפסח!

אלמא, טעמא דרבי מאיר משום דטריד להקריב קרבן, ולא משום איחלופי.

ואם כן, כיון שאינו טרוד בהקרבת חולין מדוע פוטר רבי מאיר?

אמר ליה רב נחמן: גם "טריד" וגם "מיחלף", שניהם הם סיבות לפטור.

ולכן, טריד אף על גב דלא מחלף, או מחלף אף על גב דלא טריד, פטור.

לאפוקי בעלי מומין, דלא איחלפי מחלף ולא מטריד טריד, ולכן הוא חייב בשוחט בעלי מומין לשם פסח.

יתיב רבי זירא ורבי שמואל בר רב יצחק אקילעא, בפתח [כעין "בית שער"] דרב שמואל בר רב יצחק.

ויתבי וקא אמרי: אמר רבי שמעון בן לקיש:

אם נתחלף לו שפוד של בשר נותר [שחייבים כרת על אכילתו במזיד] בשפוד של צלי בשר קודש כשר [שמצוה לאוכלו, מדין אכילת קדשים], ואכלו לבשר הנותר בטעות במקום בשר הצלי — חייב, שעל אף שטעה בדבר מצוה, בכל זאת, הרי לא עשה מצוה, וחייב עליו קרבן חטאת.

ואילו רבי יוחנן אמר: היתה אשתו נדה [ולא היתה מצוה בבעילתה משום שהיתה מעוברת כפי שיבואר], ובעל אותה מבלי שידע שהיא נדה, הרי הוא חייב קרבן חטאת.

אך אם מת אחיו ונפלה לפניו אשתו ליבום, והיתה יבמתו נדה, ובעל אותה בהיותה נדה, הרי הוא פטור מחטאת, לפי שטעה בדבר מצות יבום, ועשה בביאתו מצות יבום.

ומבאר הגמרא, האם רבי יוחנן בא לחלוק על ריש לקיש, או להוסיף על דבריו.

איכא דאמרי, בא רבי יוחנן להוסיף על דברי ריש לקיש, ולומר:

אם כאשר בא על אשתו נדה בהיותה מעוברת, שיש בביאתו קצת מצוה של שמחת אשתו, הרי הוא חייב קרבן חטאת ואינו פטור מצד טועה בדבר מצוה — כל שכן בהחיא שהתחלף לו בשר נותר בבשר צלי, ולא קיים כל מצוה באכילת הנותר, דמחייב. כיון דלא עשה אפילו שמץ של מצוה באכילת הנותר.

אך אית דאמרי שרבי יוחנן חולק על ריש לקיש, וסובר שבהחיא שהתחלף לו בשר נותר בבשר צלי ואכלו פטור.

ומבאר הגמרא: מאי טעמא חולק רבי יוחנן

[לפי שיטה זו] ופותר את האוכל מן הנותר
שהתחלף בכשר צלי?

כי **התם**, בבא על אשתו נדה חייב חטאת,
הוא משום דהוי ליה לבעל **לשיולי**, לשאול
את אשתו לפני שבא עליה אם היא טהורה.
וכיון שלא שאל אותה [למרות שהיה יכול
לשאלה] אין הוא נחשב כטועה בדבר מצוה.

אבל **הכא**, בנתחלף לו בשר בכשר, **דלא הווי**
ליה לשיולי — לא מיחייב, לפי שהוא טועה
בדבר מצוה של אכילת קדשים, ופטור,
למרות שלא עשה מצוה.⁽¹⁾

והוינן בדברי רבי יוחנן: **ורבי יוחנן, מאי**
שנא הבעל **יבמתו** נדה, שפטרו רבי יוחנן
אף על גב שהיה לו לשאול אותה אם היא
טהורה, משום **דקא עביד מצוה** של יבום
בביאתו הראשונה, והוי טועה בדבר מצוה.

אם כן, הבעל **אשתו** נדה יהיה פטור, כי גם
בביאת אשתו **קא עביד מצוה** של מצות פריה
ורביה.

ומשנינן: כאן מדובר **באשתו מעוברת**, שלא
מקיים מצות פריה ורביה בביאתה.

ועדיין הוינן בה: **והא איכא שמחת עונה**,
שמצוה על הבעל לשמח את אשתו בביאה,
כל אחד לפי חיובו [עיין רש"י].

ומשנינן: כאן מדובר שבא עליה **שלא בשעת**
עונתה, שלא עשה מצוה.

ודוחה הגמרא את התירוץ: **והאמר רבא:**
חייב אדם לשמח אשתו בדבר מצוה של

ביאה, אפילו שלא בשעת העונה שהוא
מחוייב בה?

אלא, מתרצת הגמרא: כאן מדובר שבא
עליה **סמוך** לשעת **ווסתה**, שאז אין מצוה
לבוא עליה, אלא חייבים לפרוש ממנה,
שמא יבוא עליה בנדותה.

ומקשה הגמרא: **אי הכי**, שדברי רבי יוחנן
הם בבא עליה סמוך לווסתה, שמחוייב אז
לפרוש ממנה, ואינו טועה אז בדבר מצוה
— **אפילו** הבא על **יבמתו** נדה **נמי** יהיה
חייב, כיון שסמוך לווסתה הוא חייב לפרוש
ממנה [כי מצות היבום אינה דוחה איסור
נדה], וכיון שאינו מצווה אז לבוא עליה אין
הוא נחשב טועה בדבר מצוה.

ומשנינן: אין הוא יודע שהיא בסמוך
לווסתה, ואין הוא צריך לשאול אותה אם
היא סמוך לווסתה, כי **יבמתו** — **בזיו מינה**,
בוש הוא לשאול אותה על כך, ולכן פטור
על ביאתה, כיון שלפי דעתו הוא מחוייב אז
במצות יבום.

אבל **אשתו** — **לא בזיו ממנה**, והיה לו
לשאול אותה אם היא סמוך לווסתה. ולכן,
אם לא שאל אותה אין לו את הפטור של
טועה בדבר מצוה.

ומבררת הגמרא כפי מי סובר רבי יוחנן:

ורבי יוחנן, שפותר את הבא על יבמתו נדה
— **כמאן** סבר?

אילימא, אם תרצה לומר, **כרבי יוסי**.

1. המחלוקת בין שתי הלשונויות בדעת רבי יוחנן
היא: האם סבר רבי יוחנן כרבי שמעון, שכל
שלא עשה מצוה חייב אפילו לרבי יהושע, או

רבי אליעזר מחייב אותו לשלם לכהן קרן וחומש כדין זר האוכל תרומה בשוגג.

ואילו רבי יהושע פוטר אותו כיון שטעה בדבר מצוה, ותשלומי תרומה הם בתורת כפרה כמו שחטאת מכפרת, והטועה בדבר מצוה פטור מכפרה.

ודוחה הגמרא: דילמא אין אמורים דבריו אלו של רבי יהושע אלא כפי שהעמידם רב ביבי בר אביי.

דאמר רב ביבי בר אביי: רבי יהושע פוטר את האוכל תרומה מכח טעות שהוא סבור שהוא כהן כשר, רק באוכל תרומה שהיא חמץ בערב הפסח, לפני שעת הביעור, דזמנה בהול היות וצריך לבערה.

אך לא במקום שאין הזמן דוחק, כמו הבא על יבמתו.

אי נמי, אין להביא ראיה מדין תרומה. כי שאני תרומה, דאכילתה איקרי "עבודה" של הכהנים, ועבודה שעבד חלל בשוגג, שאינו יודע שהוא חלל — רחמנא אכשר לעבודתו, מגזירת הכתוב.

דתנן: כהן אשר היה עומד ומקריב קרבנות, ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה — כל הקרבנות כולן שהקריב על גבי המזבח פסולין.

ורבי יהושע מכשיר.

ואמרינן: מאי טעמא דרבי יהושע?

דכתיב בברכת משה לשבט לוי [דברים לג]: "ברך ה' חילו, ופועל ידיו תרצה".

ודרשינן שפסוק זה מדבר בכהנים, שתחילה

דתנן: רבי יוסי אומר: יום טוב הראשון של חג הסוכות שחל להיות בשבת, ושכח שהיום שבת, והוציא את הלולב לרשות הרבים — פטור, מפני שהוציא ברשות! והיינו שהיה טרוד בדבר מצוה, שהעיסוק בדבר מצוה נתן לו, כאילו, "רשות" לטעות.

והוא הדין לכל מי שטרוד בדבר מצוה ועשה מצוה כמו הבא על יבמתו.

הרי יש לחלק: שאני התם, במוציא לולב לרשות הרבים דזמנו בהול, שהוא טרוד למהר ולקיים את מצותו שחולפת בסוף היום, והוא טרוד למהר ללכת אל בקי בהלכות לולב שילמדנו כיצד נוטלים לולב.

ואלא, רבי יוחנן סבר כרבי יהושע דזבחים, וכמבואר במשנה שהשוחט זבחים לשם פסח פטור לפי שטעה בדבר מצוה, ועשה מצוה.

ודוחה הגמרא: דילמא התם נמי הטעם שפטור רבי יהושע הוא משום שזמנו בהול שמא יעבור זמנו של קרבן הפסח, שהרי בדעתו שהזבח שלפניו הוא קרבן פסח. אבל הבא על יבמתו אין זמנו בהול, ואין סיבה לפוטרו מקרבן.

ואלא, כרבי יהושע דתינוקות, הפוטר טועה בדבר מצוה ועשה מצוה.

ודוחה הגמרא: התם נמי — זמנו בהול למול בו ביום.

ואלא כרבי יהושע דתרומה:

דתנן: כהן אשר היה אוכל בתרומה, ונודע לו שהוא בן גרושה, והרי הוא חלל, ודינו כזר האוכל תרומה.

או שנודע לו שהוא בן חלוצה, שפסול לכהונה מדרבנן —

תמיד נשחט [סא א] שנינו שהשוחט את הפסח במחשבת שלא לאוכליו **פסול** — הרי **הכא**, ביחס לחילול שבת, דבר פשוט הוא **שחייב**, שהרי לא קיים בשחיתתו הפסולה כל מצוה, עקב מחשבתו הלא נכונה!?

ומשנינן: שנה כאן התנא "חייב", **משום דתנא סיפא** "השוחט את הפסח לאוכליו ושלא לאוכליו **פטור**".

ולכן, **תנא נמי רישא**, כניגוד לפטור של הסיפא — השוחט שלא לאוכליו **חייב**.

ופרכינן: **זהא סיפא נמי פשיטא** היא, ולא הוצרך התנא לשנותה.

כי **משום דהתם**, בפרק תמיד נשחט, שנינו שהשוחט את הפסח במחשבת לאוכליו ושלא לאוכליו **כשר**, ואם כן, הרי פשוט הדבר שהשוחט בשבת את קרבן הפסח במחשבה שכזאת שהוא **פטור** מחטאת, שהרי שחט קרבן פסח כשר, שהוא דוחה את השבת.

אלא, מתרצת הגמרא תירוץ אחר:

אידי, כיון **דתנא**, ששנה התנא במשנתנו "שחטו שלא לשמו בשבת, חייב" — **תנא נמי** "שחטו שלא לאוכליו חייב".

והוינן בה: **והיא גופא**, זה ששנה התנא שהשוחט את הפסח שלא לשמו חייב — **למה לי לשנותו?**

והרי פשיטא הוא, דכיון שהקרבן פסול, הרי הוא חייב חטאת על שחיתתו!?

ומשנינן: התנא שנה זאת כאן — **משום דקבעי לאיפלוגי**.

נאמר "ישימו קטורה באפך", שהיא עבודה הנעשית בכהנים, ואחר כך נאמר "ברך ה' חילו", מלשון "חללים", ללמדך שאפילו עבודת החללים שבו, אם נעשתה מחוסר ידיעה שהם חללים, עבודתם כשירה!

והוא הדין אכילת תרומה, הנחשבת כעבודה הרי היא כשירה בחללים שלא ידעו שהם חללים.

ומסבירה הגמרא: **ותרומה היכא איקרי**, היכן מצינו שהיא נקראת "עבודה"?

דתנאי: מעשה ברבי טרפון שלא בא אמש לבית המדרש.

לשחרית מצאו רבן גמליאל. אמר לו: **מפני מה לא באת אמש לבית המדרש?**

אמר לו רבי טרפון, שהיה כהן: **עבודה עבדתי!**

אמר לו: כל דבריו אינן אלא דברי תימא. כי, **וכי עבודה בזמן הזה**, שחרב המקדש — **מנין?**

אמר לו: הרי הוא אומר: [במדבר יח] **עבודת מתנה** [מתנות כהונה שנתתי לכם הרי הן כעבודה], [שכך] אתן [נתתי] את **כהונתכם**. **והזר הקרב יומת**.

עשו את אכילת תרומה בנבולין, שלא במקדש ואף מחוץ לירושלים — **כעבודת בית המקדש!**

שנינו במשנה: **שחטו את הפסח בשבת במחשבת "שלא לאוכליו"** — חייב חטאת.

והוינן בה: מהו חידושה של המשנה? והרי **פשיטא** הוא, שהרי **כיון דהתם לעיל בפרק**